धर्म्मे गुरौ तदभावात्” दीधितिरुक्तेः शक्यतावच्छेदकत्वं विषयतावच्छेदकत्ववत् गुरुधर्म्मस्यापि स्वीकृतमाकरे।

अवच्छेदकत्वनिरुक्ति स्त्री रघुनाथशिरोमणिकृते अवच्छेदकतापदार्थनिर्णायके अनुमानखण्डान्तर्गते ग्रन्थभेदे।

अवच्छेद्य त्रि० अव+छिद्–ण्यत्। १छेदनार्हे २अवधार्य्ये विशेषणीये ३अवच्छेदार्हे च पदार्थे यथा दण्डत्वेनावच्छेद्या घटादिकारणता घटत्वेनावच्छेद्या घटप्रतियोगिता।

अवजय पु० अव+जि–अच्। पराजये “येनेन्द्रलोकावजयाय दृप्तः” रघुः।

अवज्ञा स्त्री अव+ज्ञा–अङ्। “अनादरे। आत्मन्यवज्ञां शिथिलीचकार” रघुः। “गत्यर्थमन्यतेर्द्वे चेष्टावज्ञयोः” मुग्ध०। “अविज्ञावज्ञेयं परितपति नोच्चैरपि बुधम्” उद्भटः।

अवज्ञात त्रि०अव–ज्ञा–क्त। १अनादृते २तिरस्कृते ३कृतावमाने च

अवज्ञान न० अव+ज्ञा–भावे ल्युट्। १अवमाने २तिरस्कारे ३अनादरे “ईप्सितं तदवज्ञानात् विद्धि सार्गलमात्मनः” रघुः

अवज्ञेय त्रि०अव+ज्ञा–कर्म्मणि यत्। १अनादरणीये २तिरस्कार्य्ये “विप्रा हि क्षत्रियात्मानो नावज्ञेयाः कदाचन” या०स्मृ०।

अवट पु०अव–अटन्। १गर्त्ते, २कूपे, । “रक्षसां गतसत्त्वानामेष धर्म्मः सनातनः। अवटे ये निधीयन्ते” रामा०। “भूतौदनो निवेद्यश्च स्वभ्रापस्मारिणोऽवटे” सुश्रु० “अवटेष्ववनयति” शत०ब्रा०। ३देहस्य निम्नस्थाने कण्ठमूलादौ च “अवटश्चैवमेतानि स्थानान्यत्र शरीरके” या०स्मृ० “शरीरे यः अवटः कश्चिन्निम्नो देशः कण्ठमूलकक्षादि” मिता० ४ऐन्द्रजालिकजीविकावति च गर्गा० यञ् आवट्यः। अवटभवे त्रि०। [आधारे ल्युट्। नरकभेदे नरकशब्दे विवृतिः।

अवटनिरोधन पु० अवटे गर्त्ते निरुध्यतेऽत्र अव+नि+रुध

अवटि स्त्री अव+अटि। १गर्त्ते २कूपे च वा ङीप् अवटीत्यपि।

अवटीट त्रि० अवनता नासिका प्रा०स० नतार्थे नासायाः टीटादेशः अर्श आदित्वादच्। (खांदा) नतनासिके जने।

अवटु पु०अव+टीक–मितद्र्वा०डु। १गर्त्ते, २वृक्षभेदे, ३कूपे च। ४ग्रीवापश्चाद्भागे, ५ग्रीवाया उन्नतभागे च स्त्री ४देहस्थे निम्नदेशे “अवटुश्चैवमेतानि स्थानान्यत्र शरीरके” इति या०स्मृ० पाठान्तरम् “अवटावथ हन्वोश्च प्रगृह्य ग्रीवमयेन्नरम्” सुश्रु०। न०त० ५वटुभिन्ने पु०।

अवटुज पु०अवटौ जायते जन–ड ७त०। शिरःस्थचरमकेशे घाटास्थकेशे “रागवानवटुजेष्ववकृष्य” माघः।

अवटोदा स्त्री न०त०अवटस्य कूपस्योदकमिव उदकमस्याः उदादेशः। भारतवर्षीये नदीभेदे।

अवडङ्क पु० अवगतो डङ्कः शब्दो यस्मात्। छट्टस्थाने जटा०।

अवडीन न०अव+डी–भावे क्त। अवरोहणरूपे पक्षिगतिभेदे।

अवत पु० अव–अटच् वेदे पृ० टस्य तः। अवटरूपे कूपादौ निरु० “सिक्तामवतम्” ऋ०१,१३०,२ “अवतमवटमिति” भा० “अवते न कोशम्” ऋ०४,१७,१६।

अवतंस पु०न० अव–तनुस–घञ्। १कर्णपूरे, २शिरोभूषाभेदे च। “कल्पावतंसद्विगुणाञ्चलत्वम्” “स्वगाहनक्षोभचलावतंसाः” “गणा नमेरुप्रसवावतंसाः” इति च कुमा०।

अवतंसित त्रि० अव+तनुस–क्त। भूषिते “समदनमवतंसितेऽधिकर्णम्” माघः। वा अल्लोपे वतंसितोऽप्यत्र।

अवतमस न०अवततं व्याप्तं तमः प्रा०स०अच् समा०। व्याप्तान्धकारे। “अवतमसभिदायै भास्वताभ्युद्गतेन” माघः।

अवतरण अव+तॄ–भावे ल्युट्। तीरादिप्रदेशात् १जलाद्यवगाहाद्यर्थमवरोहणे। २अन्यरूपेण प्रादुर्भावे “अंशावतरणम्” भा०आ०प०। वस्तुमात्रस्य स्वस्थानात् ३अवरोहणे (नामा) “स्तन्यावतरणे चैव ज्वरो दोषैः प्रवर्त्तते। स्त्रीणामप्रजातानां स्तन्यावतरणे च यः” सुश्रु०। अवतीर्य्यते येन करणे ल्युट्। नद्यादेः सोपानादौ ४तीर्थे।

अवतरणी स्त्री अवतरति ग्रन्थोऽनया अव+तॄ करणे ल्युट्। ग्रन्थप्रस्तावार्थं प्रथममुपोद्घातरूपायां सङ्गतौ (आभास) इत्याख्यायां २परिपाट्याञ्च स्वार्थे कन् अवतरणिकाप्यत्र।

अवतान पु० अव+तन–घञ् कर्म्मणि घञ्। १सन्ताने २अधोमुखे ३लताप्रताने च “लताशतैरवततामवतानशतैस्तथा” रामा०।

अवतार पु०अव+तॄ करणे घञ्। १तीर्थे, (पुष्करिण्यादेः सोपानपङ्क्तौ) “रुद्धे गजेन सरितः सरुषाऽवतारे” माघः। भावे घञ्। २प्रादुर्भावे “नवावतारं कमलादिवोत्पलम्” मा भूत्परीवादनवावतारः” इति च रघुः ३देवानामंशावेशवशेन प्रादुर्भावे च। “अवताराह्यसंख्येयाः” इत्युक्तेः तेषां बहुत्वेऽपि प्राधान्याद्दशैव विष्णोरवतारा शास्त्रप्रसिद्धाः यथा “मत्स्यः कूर्म्मो वराहश्च नरसिंहोऽथ वामनः। रामो रामश्च रामश्च बुद्धः कल्की च ते दश” पुरा० मुण्डमालायां तु प्रकृतेरेव एते अवताराउक्ताः ‘प्रकृतिर्विष्णुरूपात पुंरूपश्च महेश्वरः। एवं प्रकृतिभेदेन भेदास्तु प्रकृतेर्दश। कृष्णरूपा कालिका स्यात् रामरूपा च तारिणी। वगला कूर्म्ममूर्त्तिः स्यात् मीनो धूमावती भवेत्। छिन्नमस्ता नृसिंहः स्याद्वराहश्चैव भैरवी। सुन्दरी जामदग्न्यः स्यात् वामनो भुवनेश्वरी। कमला